

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi

Ayşenur KULOĞLU¹, Fulya Görkem ORHAN^{2*}, İlkey KAYA GÜRSOY³

Öz

Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre dijital vatandaşlık düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Elazığ ilinde 2024-2025 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 396 ortaokul öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Dijital Vatandaşlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık ortalamalarının kararsız düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlığının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Dijital vatandaşlıklarının sınıf değişkenine göre farklılaştığı ve sınıf düzeyi arttıkça dijital vatandaşlık puanının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Dijital vatandaşlıklarının aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve aile gelir durumu dijital vatandaşlık puanının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda dijital vatandaşlıklarının dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve dijital ortamda geçirilen süre arttıkça dijital vatandaşlık puanlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital çağ, dijital vatandaşlık, dijital okuryazarlık, ortaokul öğrencileri.

Examining the Digital Citizenship Levels of Secondary School Students

Abstract

This research is to examine the digital citizenship levels of secondary school students according to various variables. The sample of the research consists of 396 secondary school students studying in the 2024-2025 academic year in Elazığ. Digital Citizenship Scale for Secondary School Students was used to collect data in the study. Survey model was used in the research. It was concluded that the students' digital citizenship averages were at an undecided level. It was determined that students' digital citizenship did not differ significantly according to gender. It was concluded that digital citizenship differs according to the class variable and as the class level increases, the digital citizenship score increases. It was concluded that digital citizenship differs statistically significantly according to the family income variable and the family income status digital citizenship score decreases. At the same time, it was concluded that digital citizenship differs statistically significantly according to the variable of time spent in the digital environment, and as the time spent in the digital environment increases, digital citizenship scores decrease.

Key Words: Digital age, digital citizenship, digital literacy, middle school students.

¹Doçent, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ, Türkiye, adonder@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0217-8497

²**Corresponding Author:** Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ, Türkiye, psk.dan.fulyagorkemorhan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1158-6508

³Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ, Türkiye, ilkaykaya_pd@outlook.com, ORCID: 0009-0009-4263-876X

Giriş

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte dijital çağın gerekleri neticesinde bireyler, teknolojik gelişmeleri takip etmek durumunda kalmıştır. Dijitalleşme, günlük yaşamda bilgisayarlar, telefonlar, internet ve diğer dijital cihazlar ile önemli bir rol oynamaktadır (Turing, 1936). Dijitalleşme, iş ve yaşam biçimlerini yeniden şekillendirerek toplumsal yapıyı dönüştürmektedir. Dijital dünya, bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşim biçimlerini etkileyerek bireysel ve toplumsal düzeyde çeşitli fırsatlar yaratmaktadır. Ancak, dijitalleşmenin getirdiği fırsatlarla birlikte veri güvenliği, mahremiyet ve dijital bağımlılık gibi sorunları da beraberinde getirdiği unutulmamalıdır (Selwyn, 2012).

Dijitalleşme süreci, yalnızca teknoloji terimi olarak değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi, kültür ve toplumsal etkileşim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, bireylerin dijital dünyada etkin bir şekilde yer alabilmesi için bilgi, beceri ve etik anlayışını gerektiren çok boyutlu bir olgudur (Binkley, 2012). Dijitalleşmenin toplumsal etkileri yalnızca ekonomik veya kültürel değil, aynı zamanda bireylerin bireysel kimlikleri ve toplumsal rollerini de etkilemektedir. Sosyal medya, insanların kendilerini ifade etme biçimlerini dönüştürürken dijital kimlik ve çevrimiçi etkileşimler de giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dijital dünya, sadece sosyal etkileşim alanlarını değil, aynı zamanda insanların toplumsal statülerini belirlemede de etkili bir araç haline gelmiştir (Baym, 2015). Dijitalleşmenin bir diğer önemli yönü, bireylerin bilgiye erişim biçimlerini değiştirmesidir. İnternet ve dijital platformlar, dünya çapında bilgiye hızla erişim sağlamayı mümkün kılmaktadır. Bu durum, bireylerin kendi eğitim süreçlerini özelleştirmelerine ve çevrimiçi kaynaklardan faydalanarak kendi öğrenme yollarını takip etmelerine olanak tanır (Ribble, 2015).

Gelişmiş ülkelerde dijital araçlara kolay erişim sağlanırken, gelişmekte olan bölgelerde bu araçlara erişim sınırlı olabilmektedir. Bu durum, dijital vatandaşlık anlayışının evrensel bir kavram olmasını engelleyebilir ve toplumsal eşitsizliklere yol açabilir (Mossberger vd., 2008). Dijital vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin dijital haklar ve sorumluluk bilincini geliştirmede ve dijital dünyada olumlu davranışlar sergilemelerinde önemli bir rol üstlenir (Yılmaz ve Dogusoy, 2020). Dijital vatandaşlık eğitimi, günümüzde önemli bir eğitim bileşeni haline gelmiştir. Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık becerilerini geliştirmek, onların dijital dünyada daha bilinçli ve sorumlu bireyler olmalarını sağlar. Bu eğitim, öğrencilere dijital haklar, sorumluluklar, internet güvenliği ve dijital okuryazarlık gibi alanlarda bilgi ve beceriler kazandırmayı hedefler (Ribble, 2015).

Dijital vatandaşlık eğitimi, aynı zamanda öğrencilerin medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Medya okuryazarlığı, dijital içerikleri algılama, değerlendirme ve kullanma biçimlerini şekillendiren kritik bir beceridir (Livingstone, 2004). Medya okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilerin dijital ortamdaki bilgi kirliliğine karşı daha bilinçli olmalarını sağlamakta ve doğru bilgiye erişimlerini artırmaktadır. Bunun yanı sıra, dijital vatandaşlık eğitimi çevrimiçi güvenlik bilinci açısından da oldukça önemlidir. Özellikle ortaokul çağındaki öğrenciler siber zorbalık, çevrimiçi dolandırıcılık ve kişisel verilerin kötüye kullanımı gibi çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilmektedir. Dijital vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin bu risklere karşı bilinçli olmalarına ve gerekli önlemleri almalarına katkıda bulunur (Willard, 2007). Dijital vatandaşlık eğitimini etkili kılmak için ise bu eğitimlerin okul müfredatlarına entegre edilmesi gerekmektedir. Bu tür programlar, öğrencilere dijital ortamdaki sorunlarla başa çıkma becerileri kazandırarak daha güvenli ve bilinçli bireyler olmalarını destekler (Hollandsworth, Dowdy, & Donovan, 2011). Ayrıca, ailelerin ve öğretmenlerin de bu konuda bilinçlenerek öğrencilere rehberlik etmesi büyük önem taşır (O'Keeffe & Clarke-Pearson, 2011). Dijital vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin dijital dünyada karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabilmelerini sağlarken onları daha bilinçli ve sorumlu bireyler olmaya teşvik eder. Bu nedenle, dijital vatandaşlık eğitiminin müfredata dahil edilmesi ve bu alandaki araştırmaların artırılması gerekmektedir (Ribble, 2015).

Türkiye Yüzyılı Maarif modeli bağlamında incelendiğinde öğrencilerin beceri temelli öğrenmeleri esas alınmıştır. Bu kapsamda kavramsal beceriler, alan becerileri, eğilimler, sosyal-duygusal beceriler ve okuryazarlık becerileri beceriler çerçevesinde yer almaktadır. Öğrencilere okuryazarlık becerileri kapsamında dijital okuryazarlık becerileri kazandırmak hedeflenmiştir. Aynı

zamanda okuryazarlık becerileri kapsamında vatandaşlık okuryazarlığı kavramı ele alınmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda öğrencilere verilen eğitimler planlanmaktadır. Araştırmanın konusu Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli beceriler çerçevesi kapsamında okuryazarlık becerileri kapsamında diğer araştırmalara ışık tutacaktır. Gelişen ve değişen teknolojik gelişmeler neticesinde bireylerin dijital ortamlarda etik davranışları ve doğru davranışı bilmeleri önem arz etmektedir. Vatandaşlık görevlerinin yanı sıra dijital vatandaşlık görevlerinin yerine getirme gerekliliği teknoloji ile birlikte yaşamın her alanında olması gereken bir sorumluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda bireylerin dijital vatandaşlık becerileri ve bu becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık beceri düzeylerini cinsiyet, sınıf, sosyoekonomik düzey, dijital ortamda geçirilen süre değişkenleri açısından incelemektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre dijital vatandaşlık düzeylerinin incelenmesidir. Bu araştırmanın deseni nicel araştırmadır. Nicel araştırma, araştırmacının objektif olarak verilerini gözlemlediği ve kendi görüşlerini araştırmaya dahil etmediği, katılımcılardan veri elde edilen ve değerlendirilen desendir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Çalışmanın türü nicel araştırmalardan olan tarama araştırmasıdır. Tarama araştırması, katılımcıların belirlenen bir konudaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla verilerin toplanmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Elazığ ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi belirlemek amacıyla uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme veri toplarken katılımcılara kolay ulaşılabilir olan, vakit olarak kazanç sağlayan ve nicelik olarak daha fazla katılımcıya ulaşmada katkı sağlayan örneklemedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Araştırmanın örneklemi Elazığ ilinde 2024-2025 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 396 ortaokul öğrenci oluşturmaktadır.

Tablo 1. Örneklemde Yer Alan Ortaokul Öğrencilerinin Demografik Bilgileri

		n	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	187	47.2
	Erkek	209	52.8
Sınıf	5.Sınıf	92	23.2
	6.Sınıf	130	32.8
	7.Sınıf	97	24.5
	8.Sınıf	77	19.4
Sosyoekonomik Düzey	Düşük	102	25.8
	Orta	135	34.1
	Yüksek	159	40.2
Dijital Ortamda Geçirilen Süre	1 saat ve altı	197	49.7
	2-3 saat	140	35.4
	4-5 saat	31	7.8
	5 saat ve üstü	28	7.1
Toplam		396	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmada katılımcıların 187 (%47.2) kız ve 209 (%52.8) ortaokul öğrencisinden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun 6.sınıf (%32.8), sosyoekonomik düzeyi yüksek (%40.2) ve dijital ortamlarda geçirilen süre 1 saat ve altı (49.7) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Araştırmada veri toplamak amacıyla demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sosyoekonomik düzey, dijital ortamlarda geçirilen süreye ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Dijital Vatandaşlık Ölçeği

Dijital vatandaşlık ölçeği Yılmaz ve Ünal-İbret (2023) tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik geliştirilmiştir. Ölçek ortaokul öğrencilerine dijital vatandaşlık düzeyini ölçmektedir. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçek üçlü likert tipidir. “Katılmıyorum=1”, “Kararsızım=2” ve “Katılıyorum=3” seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçek altı alt boyuttan oluşmaktadır. Erişim, hak ve sorumluluklar, saygı, eğitim ve iletişim, teknoloji kullanma becerisi ve korumak alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçekten toplam en fazla 63 en az 21 puan alınmaktadır.

Ölçeğin güvenilirliği incelendiğinde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .72 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini ilişkin Barlett Sphericity testi ve Kaiser- Meyer Olkin (KMO) katsayısı incelendiğinde; KMO değeri .77 ve Barlett testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=1146.58$; $p=.00<.05$).

Veri Toplama Aracının Uygulanması

Araştırmada ortaokul öğrencilerine araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgiler formu ve Yılmaz ve Ünal-İbret (2023) tarafından geliştirilen ortaokul öğrencilerine yönelik dijital vatandaşlık ölçeği uygulanmıştır. Demografik özellikler formu ile öğrencilerin cinsiyet, sınıf, sosyoekonomik düzey ve dijital ortamda geçirilen süreleri belirlenmiştir. Ölçek ve demografik bilgi formu araştırmacı tarafından kâğıt- kalem testi olarak uygulanmıştır. Araştırma Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu 03.05.2024 tarihli ve 23927 sayılı karar ile yürütülmüştür. Araştırmanın uygulama aşamasında velilerden gerekli izinler alınmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama aracı ile toplanan veriler SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçek puanlarının normal dağılımlarını incelemek amacıyla çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2017).

Ölçeğin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş olup ölçek ve alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine ilişkin istatistiksel olarak anlamlı farklılığı belirlemek için bağımsız iki örneklem t testi; sınıf, sosyoekonomik düzey ve dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık görüldüğü durumda farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD testinden yararlanılmıştır.

Tablo 2’de dijital vatandaşlık ölçeği ve boyutlarına ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2. Dijital Vatandaşlık Ölçek ve Alt Boyut Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler ve Alt Boyutları	n	$\bar{X}$	Skewness	Kurtosis
Eğitim ve İletişim	396	2.67	-1.37	-.42
Hak ve Sorumluluk	396	1.55	.63	.01
Teknoloji Kullanma Becerisi	396	1.46	.94	.45
Erişim	396	1.61	.57	-.77
Saygı	396	1.60	.40	-.60

Korumak	396	1.85	.36	-1.27
Toplam	396	1.87	.47	.99

Tablo 2 incelendiğinde dijital vatandaşlık toplam puanları ($\bar{X}$ =1.87), hak ve sorumluluk ($\bar{X}$ =1.55), erişim ($\bar{X}$ =1.61), saygı ($\bar{X}$ =1.60) ve korumak alt boyutunun ($\bar{X}$ =1.85) katılımcıların ortalama olarak kararsızım seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Eğitim ve iletişim alt boyutu ortalamasının ($\bar{X}$ =2.67) ve katılıyorum düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Teknoloji kullanma becerisi alt boyutu ortalamasının ($\bar{X}$ =1.46) ve katılmıyorum düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde normal dağılım gösterdiği belirlenmektedir. Ölçek puanlarının normal dağılımlarını incelemek amacıyla çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri belirlenmiştir. Normal dağılımları incelendiğinde bu değerlerin ± 1 olması normal dağılım gösterdiği varsayımını belirlemektedir (Büyüköztürk, 2017).

Bulgular

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerine yönelik elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular sunulmaktadır.

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Alt Boyut	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Eğitim ve İletişim	Kız	187	2.70	.40	394	1.16	.24
	Erkek	209	2.65	.44			
Hak ve Sorumluluk	Kız	187	1.52	.39	394	-148	.13
	Erkek	209	1.58	.43			
Teknoloji Kullanma Becerisi	Kız	187	1.50	.43	394	2.12	.03*
	Erkek	209	1.41	.39			
Erişim	Kız	187	1.64	.61	394	.88	.37
	Erkek	209	1.59	.63			
Saygı	Kız	187	1.60	.47	394	-.12	.89
	Erkek	209	1.61	.50			
Korumak	Kız	187	1.70	.69	394	-3.88	.00*
	Erkek	209	1.99	.74			
Toplam	Kız	187	1.87	.20	394	-.32	.74
	Erkek	209	1.88	.21			

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin “Teknoloji Kullanma Becerisi” alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaştığı ve kız katılımcıların ortalamasının, erkek katılımcıların ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır ($\bar{X}_{kız}=1.50$; $\bar{X}_{erkek}=1.41$; $t(394) = 2.129$, $p = .03<.05$). “Korumak” alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaştığı ve erkek katılımcıların ortalamasının, kız katılımcıların ortalamasından

istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır ($\bar{X}_{kız}=1.70$; $\bar{X}_{erkek}=1.99$; $t(394) = -3.884$, $p = .00<.05$).

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık düzeyleri, “Eğitim ve İletişim” alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t(394) = 1.164$; $p = .24>.05$). “Hak ve Sorumluluk” alt boyutunda ise alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t(394) = -1.485$, $p = .13>.05$). “Erişim” alt boyutunda ise alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t(394) = .889$, $p = .37>.05$). “Saygı” alt boyutunda ise alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t(394) = -.129$, $p = .89>.05$).

Dijital vatandaşlık toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t(394) = -.322$, $p = .74>.05$).

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Sınıf Değişkeni Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Ölç.	Sınıf	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark (LSD)
Eğitim ve İletişim	5. sınıf (A)	92	2.79	.36	3.69	.01*	A > B,C
	6. sınıf (B)	130	2.60	.48			
	7. sınıf (C)	97	2.66	.38			
	8. sınıf (D)	77	2.66	.40			
Hak ve Sorumluluk	5. sınıf (A)	92	1.61	.40	1.13	.33	-
	6. sınıf (B)	130	1.56	.42			
	7. sınıf (C)	97	1.54	.40			
	8. sınıf (D)	77	1.49	.40			
Teknoloji Kullanma Becerisi	5. sınıf (A)	92	1.58	.41	6.22	.00*	A > C,D B>D
	6. sınıf (B)	130	1.48	.40			
	7. sınıf (C)	97	1.40	.46			
	8. sınıf (D)	77	1.33	.37			
Erişim	5. sınıf (A)	92	1.61	.65	1.66	.175	-
	6. sınıf (B)	130	1.70	.63			
	7. sınıf (C)	97	1.56	.59			
	8. sınıf (D)	77	1.52	.61			
Saygı	5. sınıf (A)	92	1.70	.52	1.64	.179	-
	6. sınıf (B)	130	1.59	.45			
	7. sınıf (C)	97	1.57	.49			
	8. sınıf (D)	77	1.56	.49			
Korumak	5. sınıf (A)	92	1.60	.67	7.01	.00*	B,C,D>A C>B
	6. sınıf (B)	130	1.81	.69			
	7. sınıf (C)	97	2.04	.76			
	8. sınıf (D)	77	1.99	.74			
Dijital Vatandaşlık	5. sınıf (A)	92	1.93	.20	4.04	.00*	A > B,C,D
	6. sınıf (B)	130	1.86	.20			
	7. sınıf (C)	97	1.87	.20			
	8. sınıf (D)	77	1.82	.20			

p<.05

Tablo 4 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim alt boyutunun sınıf değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır [F (3-392) = 3.69; $p = <0.05$]. Eğitim ve iletişim boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; 5. sınıf öğrencilerinin; 6. sınıf, 7.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerine göre eğitim ve bilişim puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{5.sınıf} = 2.79$; $\bar{X}_{6.sınıf} = 2.60$; $\bar{X}_{7.sınıf} = 2.66$).

Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanma becerisi alt boyutunun sınıf değişkenine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 6.22; $p = <0.05$]. Teknoloji kullanma becerisi boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; 5. sınıf öğrencilerinin; 7.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerine göre ve 6. sınıf öğrencilerinin; 8.sınıf öğrencilerine göre teknoloji kullanma becerisi puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{5.sınıf} = 1.58$; $\bar{X}_{6.sınıf} = 1.48$; $\bar{X}_{7.sınıf} = 1.40$; $\bar{X}_{8.sınıf} = 1.33$).

Ortaokul öğrencilerinin korumak alt boyutunun sınıf değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır [F (3-392) = 7.01; $p = <0.05$]. Korumak boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; 5. sınıf öğrencilerinin; 6.sınıf, 7.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerine göre ve 6. sınıf öğrencilerinin; 7.sınıf öğrencilerine göre korumak puanlarının daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{5.sınıf} = 1.60$; $\bar{X}_{6.sınıf} = 1.81$; $\bar{X}_{7.sınıf} = 2.04$; $\bar{X}_{8.sınıf} = 1.99$).

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık puanlarının sınıf değişkenine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 4.04; $p = <0.05$]. Dijital vatandaşlık puanlarının gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; 5. sınıf öğrencilerinin; 6.sınıf, 7.sınıf ve 8.sınıf öğrencilerine göre dijital vatandaşlık puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{5.sınıf} = 1.93$; $\bar{X}_{6.sınıf} = 1.86$; $\bar{X}_{7.sınıf} = 1.87$; $\bar{X}_{8.sınıf} = 1.82$).

Ortaokul öğrencilerinin hak ve sorumluluk alt boyutunun sınıf değişkenine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 1.13; $p = >0.05$]. Erişim alt boyutunun sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [F (3-392) = 1.66; $p = >0.05$]. Saygı alt boyutunun sınıf değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır [F (3-392) = 1.64; $p = >0.05$].

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Aile Gelir Durumu Değişkeni Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Ölç.	Aile Gelir Durumu	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark (LSD)
Eğitim ve İletişim	Düşük (A)	102	2.62	.47	1.51	.22	-
	Orta (B)	135	2.71	.41			
	Yüksek (C)	159	2.67	.40			
Hak ve Sorumluluk	Düşük (A)	102	1.65	.39	3.67	.02*	A>B,C
	Orta (B)	135	1.53	.41			
	Yüksek (C)	159	1.51	.41			
Teknoloji Kullanma Becerisi	Düşük (A)	102	1.55	.41	4.53	.01*	A>B
	Orta (B)	135	1.46	.41			
	Yüksek (C)	159	1.39	.40			
Erişim	Düşük (A)	102	1.79	.64	9.13	.00*	A,B>C
	Orta (B)	135	1.65	.63			
	Yüksek (C)	159	1.47	.57			
Saygı	Düşük (A)	102	1.61	.47	.18	.98	-
	Orta (B)	135	1.61	.48			

Koruma k	Yüksek (C)	159	1.60	.51	7.14	.49	-
	Düşük (A)	102	1.78	.71			
	Orta (B)	135	1.87	.76			
	Yüksek (C)	159	1.89	.72			
Dijital Vatandaşlık	Düşük (A)	102	1.92	.19	4.77	.00*	A>C
	Orta (B)	135	1.88	.22			
	Yüksek (C)	159	1.84	.19			

*p<.05

Tablo 5 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin hak ve sorumluluk alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [F (2-393) = 3.67; p= <0.05]. Hak ve sorumluluk boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; aile gelir durumu düşük olan öğrencilerin; orta ve yüksek olanlara göre hak ve sorumluluk puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{\text{düşük}} = 1.65$; $\bar{X}_{\text{orta}} = 1.53$; $\bar{X}_{\text{yüksek}} = 1.51$).

Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanma becerisi alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [F (2-393) = 4.53; p= <0.05]. Teknoloji kullanma becerisi boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; aile gelir durumu düşük olan öğrencilerin; orta olanlara göre teknoloji kullanma becerisi puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{\text{düşük}} = 1.55$; $\bar{X}_{\text{orta}} = 1.46$).

Ortaokul öğrencilerinin erişim alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [F (2-393) = 9.13; p= <0.05]. Erişim boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; aile gelir durumu yüksek olan öğrencilerin; orta ve düşük olanlara göre erişim puanlarının daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{\text{düşük}} = 1.79$; $\bar{X}_{\text{orta}} = 1.65$; $\bar{X}_{\text{yüksek}} = 1.47$).

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık puanlarının aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [F (2-393) = 4.77; p= <0.05]. Dijital vatandaşlığın gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; aile gelir durumu düşük olan öğrencilerin; yüksek olanlara göre dijital vatandaşlık puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{\text{düşük}} = 1.92$; $\bar{X}_{\text{yüksek}} = 1.84$).

Ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [F (2-393) = 1.51; p= >0.05]. Saygı alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [F (2-393) = .18; p= >0.05]. Ortaokul öğrencilerinin korumak alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [F (2-393) = .49; p= >0.05].

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Dijital Ortamda Geçirilen Süre Değişkeni Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Dijital Ortamda Geçirilen Süre Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Ölç.	Sınıf	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark (LSD)
Eğitim ve İletişim	1 saat ve altı (A)	197	2.75	.35	7.13	.00*	A>B,C,D
	2-3 saat (B)	140	2.63	.46			
	4-5 saat (C)	31	2.46	.49			

	5 saatten daha fazla (D)	28	2.50	.47			
Hak ve Sorumluluk	1 saat ve altı (A)	197	1.56	.38	.99	.39	-
	2-3 saat (B)	140	1.37	.42			
	4-5 saat (C)	31	1.29	.39			
	5 saatten daha fazla (D)	28	1.29	.56			
Teknoloji Kullanma Becerisi	1 saat ve altı (A)	197	1.56	.44	9.78	.00*	A>B,C,D
	2-3 saat (B)	140	1.37	.36			
	4-5 saat (C)	31	1.29	.33			
	5 saatten daha fazla (D)	28	1.29	.33			
Erişim	1 saat ve altı (A)	197	1.73	.65	6.85	.00*	A>B,C,D B>D
	2-3 saat (B)	140	1.56	.60			
	4-5 saat (C)	31	1.38	.51			
	5 saatten daha fazla (D)	28	1.30	.43			
Saygı	1 saat ve altı (A)	197	1.74	.49	12.00	.00*	A>B,C,D
	2-3 saat (B)	140	1.50	.44			
	4-5 saat (C)	31	1.40	.44			
	5 saatten daha fazla (D)	28	1.38	.49			
Korumak	1 saat ve altı (A)	197	1.64	.66	15.85	.00*	B,C,D>A C,D>B
	2-3 saat (B)	140	1.95	.72			
	4-5 saat (C)	31	2.37	.75			
	5 saatten daha fazla (D)	28	2.28	.72			
Dijital Vatandaşlık	1 saat ve altı (A)	197	1.92	.19	7.97	.00	A>B,C,D
	2-3 saat (B)	140	1.83	.20			
	4-5 saat (C)	31	1.78	.19			
	5 saatten daha fazla (D)	28	1.82	.25			

p<.05

Tablo 6 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 7.13; p= <0.05]. Eğitim ve iletişim boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; dijital ortamda geçirilen sürenin 1 saat ve altı olanların; 2-3, 4-5 ve 5 saatten daha fazla olanlara kıyasla eğitim ve iletişim puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{1\text{saatvealtı}} = 2.75$; $\bar{X}_{2-3\text{saat}} = 2.63$; $\bar{X}_{4-5\text{saat}} = 2.46$; $\bar{X}_{5\text{saattenfazla}} = 2.50$).

Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanma becerisi alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine kıyasla farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 7.13; p= <0.05]. Teknoloji kullanma becerisi boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; dijital ortamda geçirilen sürenin 1 saat ve altı olanların; 2-3 saat, 4-5 saat ve 5 saatten daha fazla olanlara kıyasla teknoloji kullanma becerisi puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{1\text{saatvealtı}} = 1.56$; $\bar{X}_{2-3\text{saat}} = 1.37$; $\bar{X}_{4-5\text{saat}} = 1.29$; $\bar{X}_{5\text{saattenfazla}} = 1.29$).

Ortaokul öğrencilerinin erişim alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine kıyasla farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 6.85; p= <0.05]. Erişim boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; dijital ortamda geçirilen sürenin 1

saat ve altı olanların; 2-3 saat, 4-5 saat ve 5 saatten daha fazla olanlara göre; 2-3 saat olanların 5 saat ve daha fazla olanlara kıyasla erişim puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{1\text{saatvealtı}}=1.73$; $\bar{X}_{2-3\text{saat}}=1.56$; $\bar{X}_{4-5\text{saat}}=1.38$; $\bar{X}_{5\text{saattenfazla}}=1.30$).

Ortaokul öğrencilerinin saygı alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine kıyasla farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 12.00; p= <0.05]. Saygı boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; dijital ortamda geçirilen sürenin 1 saat ve altı olanların; 2-3 saat, 4-5 saat ve 5 saatten daha fazla olanlara kıyasla; saygı puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{1\text{saatvealtı}}=1.74$; $\bar{X}_{2-3\text{saat}}=1.50$; $\bar{X}_{4-5\text{saat}}=1.40$; $\bar{X}_{5\text{saattenfazla}}=1.38$).

Ortaokul öğrencilerinin korumak alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine kıyasla farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 12.00; p= <0.05]. Korumak boyutunun gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; dijital ortamda geçirilen sürenin 1 saat ve altı olanların; 2-3 saat, 4-5 saat ve 5 saatten daha fazla olanlara göre; 2-3 saat olanların 4-5saat ve 5 saatten daha fazla olanlara kıyasla korumak puanlarının daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{1\text{saatvealtı}}=1.64$; $\bar{X}_{2-3\text{saat}}=1.95$; $\bar{X}_{4-5\text{saat}}=2.37$; $\bar{X}_{5\text{saattenfazla}}=2.28$).

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık puanlarının dijital ortamda geçirilen süre değişkenine kıyasla farklılaştığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = 12.00; p= <0.05]. Dijital vatandaşlık puanlarının gözlenen anlamlı farklılığın bulunduğu grupları inceleyen LSD testi sonuçlarına göre; dijital ortamda geçirilen sürenin 1 saat ve altı olanların; 2-3 saat, 4-5 saat ve 5 saatten daha fazla olanlara kıyasla; dijital vatandaşlık puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır ($\bar{X}_{1\text{saatvealtı}}=1.92$; $\bar{X}_{2-3\text{saat}}=1.83$; $\bar{X}_{4-5\text{saat}}=1.78$; $\bar{X}_{5\text{saattenfazla}}=1.82$).

Ortaokul öğrencilerinin hak ve sorumluluk alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir [F (3-392) = .99; p= >0.05].

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemeyi ve dijital vatandaşlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık, hak ve sorumluluk, erişim, saygı ve korumak alt boyutunun düzeylerinin kararsızım olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim ve iletişim alt boyutu düzeyinin katılıyorum olduğu belirlenmiştir. Dijital vatandaşlık bağlamında eğitimde dijitalleşme ve teknolojinin sık kullanımının öğrencilerin eğitim ve iletişim bağlamında katılıyorum doğrultusunda olduğu düşünülebilir. Teknoloji kullanma becerisi alt boyutu düzeyinin katılmıyorum olduğu belirlenmiştir. Araştırmayı destekleyen çalışmalar yer almaktadır (Tatlı, 2018; Elçi, 2015; Parsak, 2021; Payne, 2016; Webster, 2018; Sevinç, Akyüz ve Dönmez, 2022). Araştırmalar incelenmiş olup öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gökgöz- Kırız, 2024; Tekkoyun, 2024; Bakır, 2016; Parsak, 2021). Araştırmadan farklılaşma sebebinin örneklem grubunun öğretmen ve öğretmen adaylarından oluşmasından dolayı kaynaklandığı düşünülmektedir. Aygün (2019) ve Küslü (2022) araştırmasında öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının dijital vatandaşlıklarını yeterli düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim, hak ve sorumluluk, erişim, saygı alt boyutlarında ve dijital vatandaşlık puanının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Araştırma ile benzer sonuçlar elde eden çalışmalar bulunmaktadır (Kozan, 2018; Sarıkaya, 2019; Pala ve Başibüyük, 2020; Aksoy, Karabay ve Aksoy, 2021; Metin, 2021; Tatlı, 2018; Özçınar, 2023; Sevinç, Akyüz ve Dönmez, 2022). Ayrıca farklı sonuçlar elde elden araştırmalar da yer almaktadır (Tekkoyun, 2024; Kocadağ, 2012). Ortaokul öğrencilerinin teknoloji kullanma becerisi alt boyutunun cinsiyet değişkenine

göre istatistiksel olarak farklılaştığı ve kız katılımcıların ortalamasının, erkek katılımcıların ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer sonuçlar elde eden çalışmalar bulunmaktadır (Aygün, 2019; Kocadağ, 2012). Ayrıca farklı sonuçlar elde eden araştırmalarda bulunmaktadır (Gökgöz-Kırgız, 2024; Yontar, 2019; Ata ve Yıldırım, 2019; Çetin, 2016). Korumak alt boyutunun cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaştığı ve erkek katılımcıların ortalamasının, kız katılımcıların ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızla alt boyuta ilişkin benzer sonuçlar elde eden araştırmalar da yer almaktadır (Tekkoyun, 2024). Bu duruma neden olan etken kadınların koruma içgüdüsünün erkeklerden daha fazla olmasından olabileceği düşünülmektedir (Kocadağ, 2012).

Araştırmanın diğer sonucu ortaokul öğrencilerinin hak ve sorumluluk, erişim ve saygı alt boyutlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma ile benzer sonuçlar elde eden araştırmalar bulunmaktadır (Yılmaz ve Doğusoy, 2020; Kocadağ, 2012; Sakallı, 2015, Aslan, 2016; Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim, teknoloji kullanma becerisi alt boyutları ve dijital vatandaşlık puanının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve sınıf düzeyi arttıkça eğitim ve erişim, teknoloji kullanma becerisi ve dijital vatandaşlık puanının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Korumak alt boyutunun sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve sınıf düzeyi arttıkça korumak puanının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalarda benzer sonuçlar yer almaktadır (Metin, 2021; Özçınar, 2023). Bulgular incelendiğinde teknolojinin hızla gelişmesi ile birlikte dijital platformların her yaştan bireyler tarafından kullanılması sonucun sebeplerinden olabilmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ortaokul öğrencilerinin hak ve sorumluluk, teknoloji kullanma becerisi alt boyutları ve dijital vatandaşlık puanlarının aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve aile gelir durumu arttıkça hak ve sorumluluk, teknoloji kullanma becerisi ve dijital vatandaşlık puanının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Erişim alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve aile durumu arttıkça erişim alt boyutu puanının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda araştırmamız ile farklılaşan çalışmalarda bulunmaktadır (Som-Vural, 2016; Kocadağ, 2012; Aslan, 2016). Araştırmalar arasında farklılık örneklem grubunun farklı olması ve araştırmanın gerçekleştiği yıllar ve şartların farklılaşmasından kaynaklı olabileceği söylenebilir. Ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim, saygı ve korumak alt boyutunun aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bulguları destekleyen araştırmalarda bulunmaktadır (Yılmaz ve Doğusoy, 2020). Aile gelir durumunun artması ile birlikte öğrencilerin daha fazla dijital araçla vakit geçirmesinin ve dijital araçlarının çeşirli olmasında kaynaklı olarak dijital vatandaşlık becerilerinin düşük olduğu düşünülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin eğitim ve iletişim, teknoloji kullanma becerisi, erişim ve saygı alt boyutlarının ve dijital vatandaşlık puanlarının dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve dijital ortamda geçirilen süre arttıkça eğitim ve iletişimin, teknoloji kullanma, erişim, saygı alt boyutları ve dijital vatandaşlık puanlarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin korumak alt boyutunun dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve dijital ortamda geçirilen süre arttıkça korumak puanlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızla benzer sonuçlar elde eden çalışmalar yer almaktadır (Tekkoyun, 2024; Aygün, 2019; Sakallı, 2015; Kadll vd., 2010; All-Zahrani, 2015; Cho, Cristol ve Gimbert, 2018). Ayrıca ortaokul öğrencilerinin hak ve sorumluluk alt boyutunun

dijital ortamda geçirilen süre değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli beceriler çerçevesine ışık tutacak olan bu araştırma dijital vatandaşlık becerilerinin önemine vurgu yapmaktadır. Dijitalleşen dünya ile birlikte bireyler dijital platformlarda kimlikler kazanmaktadır. Bu kimlikleri yansıtırken dijital vatandaşlık becerileri önem arz etmektedir. Bu kapsamda öğrencilerin dijital vatandaşlık becerilerini artıracak etkinliklere öğretim programlarında daha sık yer verilmelidir. Bu araştırma diğer araştırmalara ışık tutması ve bu araştırmanın devamı niteliğinde deneysel araştırmaların yapılması önerilmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin algılarının belirlenmesi amacı ile nitel araştırmanın yapılması da önem arz etmektedir. Teknolojinin gelişmesi bağlamında öğrencilerin dijital vatandaşlık kazanması medya ve internet ortamlarında güvenli bir biçimde iletişim sağlamalarına katkı sağlayacaktır. Bilgileri internet ortamında edinirken doğru ve yanlış bilgiyi ayırt etmeleri öğrencileri çeşitli tehlikelerden koruyacaktır. Bu bağlamda eğitim ve öğretim içeriklerinin dijital vatandaşlık becerilerini geliştirme noktasında zenginleştirilmesi önemlidir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırma Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu 03.05.2024 tarih ve 32 no'lu kararı ile yürütülmüştür.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Birinci yazarın katkı oranı %35, ikinci yazarın katkı oranı % 35 ve üçüncü yazarın katkı oranı % 30 olduğunu beyan ederim.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Al-Zahrani, A. (2015). Toward digital citizenship: examining factors affecting participation and involvement in the internet society among higher education students. *International Education Studies*, 8 (12), 203-217.
- Aslan, S. (2016). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Aygün, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık durumlarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Baym, N. K. (2015). *Personal connections in the digital age*. SAGE Publications.
- Binkley, M. (2012). The role of digital literacy in contemporary society. *Journal of Educational Technology & Society*.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23. Baskı). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E. Erkan, Ö. E., Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2015). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Choi, M., Glassman, M. & Cristol, D. (2017). What it means to be a citizen in the internet age: Development of a reliable and valid digital citizenship scale. *Computers & Education*, 107, 100-112.
- Hollandsworth, R., Dowdy, L., & Donovan, J. (2011). Digital citizenship in K-12: It takes a village. *TechTrends*, 55, 37-47. <https://doi.org/10.1007/s11528-011-0510-z>.

- Kadll, J. H., Kumba B.D., ve Kanamad S.J. (2010). Students perspectives on internet usage: A case study. *Information Studies*, 16(2), 121-130. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/270585588_STUDENTS_PERSPECTIVES_ON_INTERNET_USAGE_A_CASE_STUDY.
- Kocadağ, T. (2012). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Küslü, F. (2022). Öğretmenlerin eleştirel dijital okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14.
- MEB. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni 2024*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Metin, Ö. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık yeterliklerinin belirlenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Giresun Üniversitesi.
- Mossberger, K., Tolbert, C. J., & Stansbury, M. (2008). *Virtual inequality: Beyond the digital divide*. Georgetown University Press.
- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127(4), 800-804.
- Özçınar, Ş. M. (2023). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık seviyelerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Özerbaş, M. A. & Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 16-25.
- Parsak, M. B. (2021). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin dijital vatandaşlık alt boyutlarına göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Payne, J. L. (2016). *A case study of teaching digital citizenship in fifth grade*. [Doctoral Thesis]. The University of Alabama Erişim adresi: <https://www.proquest.com/docview/1877914633>.
- Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools: Nine essential elements for educators*. International Society for Technology in Education.
- Sakallı, H. (2015). *Sınıf Öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimlerinin belirlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Selwyn, N. (2012). *Education and technology: Key Issues and Debates*. Continuum.
- Sevinç, M., Akyüz, H., ve Dönmez, H. (2022). Sınıf öğretmenlerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi: İskenderun İlçesi Örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 7-17.
- Som-Vural, S. (2016). *Üniversite öğrencilerinin bakış açısıyla dijital vatandaşlık göstergelerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Tatlı, A. (2018). Öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ile internet ve bilgisayar kullanım özyeterlikleri bağlamında değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Tekkoyun, B. (2024). *Okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Turing, A. (1936). *On computable numbers, with an application to the entscheidungsproblem*. Proceedings of the London Mathematical Society.

- Webster, J. P. (2018). *Teacher perceptions and implementation of digital citizenship curriculum in one-to-one high schools in Missouri*. [Doctoral dissertation], Southwest Baptist University. ProQuest Dissertations and Theses Global veri tabanından erişilmiştir (UMI No. 10785394).
- Willard, N. (2007). *Educator's guide to cyberbullying and cyberthreats*. Center for Safe and Responsible Use. 10 Nisan 2021 tarihinde <http://www.cyberbully.org/docs/cpct.educators.pdf> adresinden erişildi.
- Yılmaz, M. ve Doğusoy, B. (2020). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(6), 2362-2375. doi: 10.24106/kefdergi.692492.
- Yılmaz, M., & Dogusoy, B. (2020). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 28(6), 2362-2375. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.692492>
- Yılmaz, O. & Ünal İbret, B. (2023). Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 59-77.

EXTENDED SUMMARY

With the development of technology, individuals have had to follow technological developments as a result of the requirements of the digital age. Digitalization plays an important role in daily life with computers, telephones, internet and other digital devices (Turing, 1936). Digitalization transforms the social structure by reshaping work and life styles. The digital world creates various opportunities at the individual and societal level by affecting the way individuals interact socially, economically and culturally. However, it should not be forgotten that digitalization brings with it problems such as data security, privacy and digital addiction (Selwyn, 2012). While digital tools are easily accessible in developed countries, access to these tools may be limited in developing regions. This may prevent digital citizenship from becoming a universal concept and lead to social inequalities (Mossberger et al., 2008). Digital citizenship education plays an important role in developing students' awareness of digital rights and responsibilities and helping them exhibit positive behaviors in the digital world (Yılmaz & Dogusoy, 2020). Digital citizenship education has become an important educational component today. Developing middle school students' digital citizenship skills enables them to become more aware and responsible individuals in the digital world. This education aims to provide students with knowledge and skills in areas such as digital rights, responsibilities, internet safety and digital literacy (Ribble, 2015).

The design of this study is quantitative research. Quantitative research is a design in which the researcher objectively observes the data and does not include his/her own views in the research, and data are obtained and evaluated from the participants (Büyüköztürk et al., 2015). The type of the study is a survey research, which is one of the quantitative researches. Survey research is the collection of data in order to learn the opinions of participants on a determined subject (Büyüköztürk et al., 2015). The data collected with the data collection tool were analyzed using SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 21.0 program. Skewness and kurtosis coefficients were used to examine the normal distribution of the scale scores. The fact that the skewness and kurtosis coefficients used in the normal distribution of scores obtained from a continuous variable remain within ± 1 can be interpreted as the scores do not show a significant deviation from the normal distribution (Büyüköztürk, 2017).

It was determined that the scale showed a normal distribution, and the independent two-sample t-test was used to determine the statistically significant difference in the scale and sub-dimension scores for the gender variable; ANOVA test was used according to the class, socioeconomic level and time spent in the digital environment variable. In case of a significant difference in the ANOVA test, the LSD test was used to determine which groups the difference was between.

This study aims to examine the digital citizenship levels of secondary school students. It also aims to examine digital citizenship levels in terms of various variables. According to the results of the

research, it was concluded that the levels of digital citizenship, rights and responsibility, access, respect and protection sub-dimension of middle school students were undecided. It was determined that the average of the education and communication sub-dimension was at the level of agree and agree. It was determined that the average of the sub-dimension of the ability to use technology was at the level of disagree and disagree. It was concluded that secondary school students' education and communication, rights and responsibility, access, respect sub-dimensions and digital citizenship score did not differ according to gender variable. The other result of the research was that the rights and responsibility, access and respect sub-dimensions of secondary school students did not differ statistically significantly according to the class variable. Another result of the research is that the rights and responsibility, technology usage skill sub-dimensions and digital citizenship scores of middle school students differed statistically significantly according to the family income status variable and it was concluded that as the family income status increased, the rights and responsibility, technology usage skill and digital citizenship scores decreased. It was concluded that the access sub-dimension differed statistically significantly according to the family income status variable and the access sub-dimension score increased as the family status increased. It was concluded that education and communication, technology usage skills, access and respect sub-dimensions and digital citizenship scores of secondary school students differed statistically significantly according to the variable of time spent in digital environment, and as the time spent in digital environment increased, education and communication, technology usage, access, respect sub-dimensions and digital citizenship scores decreased. It was concluded that the protection sub-dimension of secondary school students differed statistically significantly according to the time spent in the digital environment variable and that the protection scores increased as the time spent in the digital environment increased.

This research, which will shed light on the skills framework of the Turkish Century Education Model, emphasizes the importance of digital citizenship skills. With the digitalizing world, individuals gain identities on digital platforms. Digital citizenship skills are important when reflecting these identities. In this context, activities that will increase students' digital citizenship skills should be included more frequently in the curriculum. This research will shed light on other researches and it is recommended to conduct experimental research as a continuation of this research. At the same time, it is also important to conduct qualitative research to determine the perceptions of students.